

С. В. Комісаренко

Богомолець Олександр Олександрович

БОГОМОЛЕЦЬ Олександр Олександрович (12(24). 05. 1881, Київ – 19. 07. 1946, там само) – лікар-патофізіолог. Батько [О. Богомольця](#). Доктор медицини (1909), доктор медичних наук (1934). Академік АН УРСР (1929; її президент – 1930–46), академік АН СРСР (1932; її віце-президент – 1942–45), академік Білоруської РСР (1933), почес. чл. АН Груз. РСР (1944), академік АМН СРСР (1944). Сталінська премія (1941). Заслужений діяч науки УРСР (1943). Народився в Лук'янів. в'язниці у Києві. Мати Софія Б. – політкаторжанка, батько – земський лікар. Закін. Новорос. університет в Одесі (1906), де й працював на каф. патол. фізіології. 1911 стажувався в Сорбонні (Париж). 1911– 25 – проф. Саратов. університету, де організував каф. заг. патології і бактеріології. Засн. каф. мікробіології в Агроном. інституті. Один із засн. Вищих жін. мед. курсів, де працював деканом від 1917 до їх об'єдн. з Університетом. Заснував Крайовий інститут мікробіології. 1925–31 – завідувач кафедри 2-го Моск. мед. інституту, одночасно 1928–31 – директор Інституту гематології й переливання крові в Москві. Заснував у Москві онкол. лаб. і лаб. з вивчення патогенезу і профілактики нерв.-м'язового втомлювання. Від 1930 – директор заснованого ним Інституту експерим. біології і патології Наркомздорову України, від 1934 – директор Інституту клін. фізіології АН УРСР. Наукові праці присвяч. патофізіології, ендокринології, імунітету, дослідж. вегетат. нерв. системи, гемодинаміки, проблемам довголіття, онкології. Дослідив обмін речовин, механізми дії переливання крові й цитотоксичні сироватки. Створив учення про фізіол. систему сполуч. тканини, яке сприяло виникненню низки нових наук, зокрема алергології, модифікацій учення про імунітет; запропонував антиретікулярну цитотоксичну сироватку

(АЦС), яка широко застосовувалася в роки 2-ї світової війни для прискорення зростання переломів та заживання ран (у багатьох країнах її називають сироваткою Б., вона є єдиним засобом специфіч. стимуляції фізіол. системи сполучення тканини). Роботи Б. та його вчення про значення фізіол. системи сполучення тканини і методи цитотоксич. стимуляції її функцій дали нові засоби лікування інфекцій, трофіч. порушень, профілактики рецидивів раку та ін., що знайшли повсюдне поширення не лише в СРСР, а й за кордоном. Ініціатор робіт з консервування крові. Вивчав матеріал. суть та біол. процеси старіння. Створив геронтол. школу. Видав монографію «Продление жизни» (К., 1938), де підсумував дослідж. з генезису старіння і боротьби з передчасним старінням організму. Йому належить наук. обґрунтування провід. положень геронтології. Б. одним із перших почав вивчати гіпертон. хворобу; довів, що підвищення кров'яного тиску є рефлексор. пристосував. реакцією, спрямов. на постачання тканин киснем і пожив. речовинами. Під керівництвом Б. в СРСР був проведений перший у світі перепис з довголіття. Створив вітчизн. школу патофізіологів. Автор «Руководства по патологической физиологии». Президія АН УРСР заснувала премію ім. О. Богомольця (нині премія НАНУ). Його ім'я присвоєне Інституту фізіології НАНУ та Нац. мед. університетові. Обирався заступник голови ВР УРСР (1944), чл. ЦВК СРСР (1931–37). Депутат ВР СРСР (1937, 1946).

Основні праці

К вопросу о микроскопическом строении и физиологическом значении надпочечных желез в здоровом и больном организме. О., 1909; Краткий курс патологической физиологии. Саратов, 1921; Патологическая физиология. Т. 1–2. Саратов, 1924; Москва, 1929; Введение в учение о конституциях и диатезах. Москва, 1926; 1928; Кризис эндокринологии. Москва, 1927; О вегетативных центрах обмена. Москва, 1927; Очерк патогенеза. Москва, 1928; Артериальная гипертония. Москва, 1929; Про механізми дії трансфузії крові // Журн. мед. циклу ВУАН. 1931. № 3; Патологічна фізіологія. Х., 1934; Избранные труды: В 3 т. К., 1956–58.

Рекомендована література

1. Академік О. Богомолец – президент ВУАН // Вісті ВУАН. 1930. № 4;
2. Белкин Р. Александр Александрович Богомолец: К 60-летию со дня рожд. // Вест. АН СССР. 1941. № 5–6;
3. Горев Н., Татаринов К. Академик Александр Александрович Богомолец // Арх. патологии. 1946. Вып. 5–6, т. 8;
4. Заболотный В. Найвизначніший учений і громадський діяч // Вісті АН УРСР. 1946. № 7;
5. Сиротинін М. Академік Олександр Олександрович Богомолец // Там само;
6. Александр Александрович Богомолец. Москва, 1948;
7. Медведєва Н. О. О. Богомолец – видатний радянський вчений. К., 1950;
8. Кавецький Р. Видатний радянський учений // Наука і життя. 1951. № 4;

9. Палладін О. Академік О. О. Богомолець // МедЖ АН УРСР. 1951. Т. 21, вип. 1;
10. Сиротинін М. Олександр Олександрович Богомолець. К., 1951;
11. Олександр Олександрович Богомолець: К 75-летию со дня рожд. и 10-летию со дня смерти // КМ. 1956. Т. 34, № 6;
12. Марчук П. Академік О. О. Богомолець: До 75-річчя з дня народж. // Вісн. АН УРСР. 1956. № 5;
13. Макаренко А. А. А. Богомолець – ученый, философ, общественный деятель // Тр. конф., посвящ. 80-летию со дня рождения академік А. А. Богомольца. К., 1961;
14. Сиротинин Н. Н. А. А. Богомолец. Москва, 1967;
15. Піцик Н. О. Олександр Олександрович Богомолець. К., 1971;
16. Олександр Олександрович Богомолець (1881–1946): К 100-летию со дня рожд. К., 1981;
17. Олександр Олександрович Богомолець. Воспоминание современников. К., 1982.

Бібліографічний опис:

Богомолець Олександр Олександрович / С. В. Комісаренко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2004. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-35868>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).